

იაფი იმპორტის ძვირი ფასი

საქართველოს ეკონომიკის მომავალი განვითარების შემთავარებელი რამდენიმე ფაქტორიდან ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ქვეყნის მხარედი სავაჭრო დეფიციტია. დეფიციტი, რომელსაც, ადრე თუ გვიან, აუცილებლად უნდა გამოეწვიოს ის, რაც ამჟამად ჩვენს თვალწინ ორი დღის ინტერვალით მოხდა - **ეროვნული ვალუტის დევალვაცია.**

რეზაუ საყვარიშვილი

ჟურნალისტი,
ეკონომიკური ანალიტიკოსი

საჭიროა იმის ზუსტად გაგება, თუ რა თვალსაზრისით წარმოადგენს სავაჭრო დეფიციტი ასეთ მნიშვნელოვან პრობლემას. თუმცა, ისიც აუცილებლად გასათვალისწინებელია, რომ არსებული ვითარება ქვეყნის, როგორც შემოსავალზე ორიენტირებული ეკონომიკის სტრუქტურულ არჩევანს უკავშირდება.

თავისთავად, ასეთ დეფიციტს მონეტარული და რეალური განზომილებები გააჩნია. საკითხის მონეტარული მხარე ამ დეფიციტის გაცვლით კურსზე ზემოქმედებაში მდგომარეობს. თეორიულად, გაცვლითი კურსის თვითკორექტირება აბალანსებს ვაჭრობას: **იმპორტის სიჭარბე ზრდის მოთხოვნას უცხოურ ვალუტაზე და აუფასურებს ეროვნულ ვალუტას, რაც თავის მხრივ, ზრდის პროდუქტების კონკურენტუნარიანობას გაცვლითი კურსის თვალსაზრისით და აუმჯობესებს სავაჭრო ბალანსს.** სტაბილური დეფიციტი შეიძლება გაჩნდეს სხვადასხვა ვითარებაში: აშშ-ში, სადაც ეროვნული ვალუტა მსოფლიო ვალუტაცაა, რაც ანეიტრალებს გაცვლითი კურსის მარეგულირებელ ეფექტს; იმ ქვეყნებში, სადაც გაცვლითი კურსის ცვალებადობა შეზღუდულია მთავრობის მიერ გატარებული მკაცრი საკურსო პოლიტიკით, „სავალუტო ფარის“ რეჟიმის გამოყენებით, ან მონეტარული ინტეგრაციით, როგორც ევროკავშირში; ისეთ ქვეყნებში, როგორიც საქართველოა, სადაც კაპიტალის შემოსული ნაკადები აკომპენსირებს სავაჭრო დეფიციტის გავლენას გაცვლით კურსზე და ინარჩუნებს ეროვნული ვალუტის მაღალ კურსს.

ამ პრობლემის რეალური განზომილება ისაა, რომ მხარედი სავაჭრო დეფიციტი ასახავს ეროვნული ეკონომიკის არაკონკურენტუნარიანობას და ქვეყნის ძალზე ვიწრო ეკონომიკურ ბაზას, რომელიც შეიძლება ერთ სულ მოსახლეზე შრომითი დანახარჯებით გაიზომოს. ეს დანახარჯები შეიძლება ძალიან დაბალი იყოს ისეთი მიზეზების გამო, როგორიცაა: **განუვითარებელი ეკონომიკა, არაფორმალური სექტორი, პოტენციური აქტივობის დაბალი დონე** (რაც განპირობებულია დემოგრაფიული ფაქტორით), **დასაქმების**

დაბალი დონე, სამუშაო ასაკის მქონე მოსახლეობის დაბალი წლიური შრომის დანახარჯები. საერთოდ, სავაჭრო დეფიციტის მონეტარული და რეალური განზომილებები ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტების გათვალისწინებით უნდა გაანალიზდეს.

საინტერესოა, რომ ეს ვითარება საფრანგეთის ეკონომიკის დღევანდელ მდგომარეობას წააგავს, რომლის სავაჭრო დეფიციტიც, უკვე მეოთხე წელია, 39 მილიარდი ევროა (მშპ-ის თითქმის 2%). მას განაპირობებს იმპორტირებული ენერგომატარებლების ფასები, ევროს მაღალი გაცვლითი კურსი, დაბალი ხელფასები გერმანიაში და არასაკმარისი შრომითი დანახარჯები. აღნიშნული დეფიციტის ინტერპრეტაცია ეკონომისტებს შორის კამათის საგანია.

რა არის საქართველოს ეკონომიკის პრიორიტეტები? **თუ პრიორიტეტები პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მეშვეობით მოდერნიზაციის განხორციელება და სიღარიბის დაძლევაა, მაშინ, დეფიციტის მონეტარული ეფექტი განეიტრალდება და საქართველოს კვლავ მაღალი და სტაბილური გაცვლითი კურსი ექნება.** ამგვარი კურსი კარგია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოსაზიდად, ასევე მოსახლეობის მსყიდველობითი უნარისთვის იმ პირობით, თუ მას შემოსავალი ექნება. მაგრამ, რეალურად, მაღალი გაცვლითი კურსი არ არის კარგი ადგილობრივი წარმოების კონკურენტუნარიანობისთვის და შესაბამისად, დასაქმების და ადგილობრივი შემოსავლების გენერირებისთვის. ქვეყანა ვიწრო ეკონომიკური ბაზის ჩარჩოში ჩაიკეტება.

ისიც უნდა დავამატოთ, რომ ეროვნულ ვალუტაზე პოზიტიურ და ნეგატიურ ზეწოლებს შორის არსებული ამჟამინდელი ბალანსი საშუალოვადიან პერიოდში საკმაოდ მყიფე სიტუაციას ქმნის. თუ გავითვალისწინებთ, რომ დეფიციტი ძალიან დიდია (მშპ-ის 24%-ზე მეტი, რაც 12-ჯერ მეტია, ვიდრე საფრანგეთში), აღნიშნული ბალანსის ნებისმიერი ცვლილება სერიოზულ ეკონომიკურ დესტაბილიზაციას გამოიწვევს. **უკვე დღეს პირ-**

დაპირი უცხოური ინვესტიციების შედეგად ნომინალური კურსის გამყარების თავიდან ასაცილებლად დიდი ოდენობის ლარის ინექციები ინფლაციის საფრთხეს ქმნის.

გარდა ამისა, იმპორტზე ზედმეტად ორიენტირებული ეკონომიკის ყველაზე დიდი ნაკლი ადგილობრივი აქტივობის დასუსტებაა, რის შედეგსაც ხშირად ყველაზე დიდ პრობლემას წარმოადგენს სიღარიბე, რომელიც ბოლო დროს პოლიტიკური ცხოვრების ფოკუსში მოექცა. მიუხედავად ამისა, ჯერ კიდევ არ ხდება აღნიშნული ფენომენის ღრმა ანალიზი და მონიტორინგი. სიღარიბის რაოდენობრივი შეფასება ვერ ხერხდება მონაცემთა არათანმიმდევრულობის გამო.

არსებული მონაცემების მიხედვით, სიღარიბის დონე მცირდება, მაგრამ იგი უფრო მაღალია ქალაქებში, რაც საკმაოდ საკამათოა, თუ მხედველობაში მივიღებთ ქალაქებში ფულადი გზავნილების სიდიდეს. უფრო მართებულია ალბათ ის, რომ სიღარიბე დაკავშირებულია დასაქმების დაბალ დონესთან როგორც ქალაქად, ისე სოფლად. სოფლებში დასაქმების ძირითადი ფორმა, საერთაშორისო ორგანიზაციების ტერმინოლოგიას თუ გამოვიყენებთ, არის „თვითდასაქმება“. რეალურად ეს არის წვრილი, უპირატესად თვითგამოკვებაზე ორიენტირებული ფერმერული მეურნეობა.

თვითდასაქმებულები ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის 50%-ს შეადგენს. დაქირავებულ ადამიანთა რიცხვი ჯერჯერობით არ გაზრდილა და ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის მხოლოდ 30%-ს, ან მთლიანად დასაქმებულთა 35%-ს შეადგენს. ჯერჯერობით არ ჩატარებულა შრომის ბაზრების, ფულადი გზავნილების და სიღარიბის რეგიონული ანალიზი, რაც ქალაქად და სოფლად სიღარიბის ხაფანგებს გამოავლენდა.

გარდა სოციალური და პოლიტიკური შედეგებისა,

ასეთი მდგომარეობის მთავარი შედეგი საშუალოვადიან პერიოდში იქნება მასშტაბური დაუსაქმებლობა, რაც ქვეყნის ეკონომიკური ბაზის შემდგომ შემცირებას მოასწავებს. სწორედ ამის გამო, სარეიტინგო სააგენტო **Fitch Ratings** ფრთხილი იყო თავის შეფასებაში, როდესაც ხაზს უსვამდა საქართველოს შემოსავლების საშუალო დონეს და ვიწრო ეკონომიკურ ბაზას.

ის, რომ საქართველოს ეკონომიკა კვლავაც დინილადაა დამოკიდებული იმპორტზე და ექსპორტი სულ უფრო მეტად ექცევა მისი წნეხის ქვეშ, წლევანდელი 9 თვის სტატისტიკითაც დასტურდება. როგორც ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი ევრაზიის თანამშრომლობის ფონდის მხარდაჭერით წარმოებულ კვლევაში ადასტურებს, 2008 წლის იანვარ-სექტემბერში საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბრუნვა (არაორგანიზებული ვაჭრობის გარეშე) 5 მილიარდ 910 მილიონ დოლარს შეადგენს, რაც მარშანდელ ანალოგიურ მაჩვენებელზე 34%-ით მეტია; აქედან ექსპორტი 1 მილიარდ 243 მილიონი დოლარია (შესაბამისად 43,4%-ით მეტი), ხოლო იმპორტი — 4 მილიარდ 667 მილიონი დოლარი (31,8%-ით მეტი). ანუ 2008 წლის 9 თვეში უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი 3 მილიარდ 425 მილიონი დოლარია.

2008 წლის იანვარ-სექტემბერში საქართველოს უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი აქვს 102 პარტნიორ ქვეყანასთან, რომლებთანაც სავაჭრო დეფიციტი 3 მილიარდ 617 მილიონ დოლარს შეადგენს, ნაცვლად, 98 ქვეყნისა და 2 მილიარდ 772 მილიონი დოლარისა, რაც დაფიქსირდა 2007 წლის იანვარ-სექტემბერში.

2008 წლის იანვარ-სექტემბერში ქვეყანას დადებითი სავაჭრო ბალანსი აქვს 21 ქვეყანასთან (192 მილიონი დოლარის პოზიტიური ბალანსით), ნაცვლად 22 ქვეყნისა და 96 მილიონი დოლარისა, რაც დაფიქსირდა გასული წლის იანვარ-სექტემბერში.

საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბალანსი

	ქვეყნების რაოდენობა	საგარეო სავაჭრო ბალანსი, მლნ. აშშ დოლარი
უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი		
2007 წლის იანვარი-სექტემბერი	98	2 771,8
2008 წლის იანვარი-სექტემბერი	102	3 617,3
დადებითი სავაჭრო ბალანსი		
2007 წლის იანვარი-სექტემბერი	22	96,1
2008 წლის იანვარი-სექტემბერი	21	192,3
სულ		
2007 წლის იანვარი-სექტემბერი	120	-2 675,7
2008 წლის იანვარი-სექტემბერი	123	-3 425,0

სასაქონლო ჯგუფებიდან საექსპორტო ათეულში პირველ ადგილზე ფეროშენადნობებია — მის წილად 2008 წლის იანვარ-სექტემბერში ექსპორტის 20,8% მოდის და 259 მილიონ დოლარს შეადგენს. შავი ლითონების ჯართის ექსპორტი შეადგენს 118 მილიონ დოლარს, რაც ექსპორტის 9,5%-ია. მესამე ადგილზე მყოფი სპილენძის მადნებისა და კონცენტრატების სასაქონლო ჯგუფის ექსპორტი გაზრდილია 33,5 მილიონი დოლარით და 106 მილიონი დოლარია (იხ. უმსხვილესი სასაქონლო პოზიციები საქართველოს ექსპორტში).

უმსხვილესი საიმპორტო სასაქონლო ჯგუფი, 2008 წლის იანვარ-სექტემბერში, ნავთობი და ნავთობპროდუქტებია, რომლის წილი 13,1%-ია და 613 მილიონი დოლარია. მეორე ადგილზე მყოფი მსუბუქი ავტომობილების სასაქონლო ჯგუფის იმპორტი 418 მილიონი დოლარია, ანუ, იმპორტის 9%-ია. მესამე ადგილზე სამკურნალო საშუალებების სასაქონლო ჯგუფმა გადმოინაცვლა — მისი იმპორტი გაზრდილია 35 მილიონი დოლარით და 140 მილიონს შეადგენს. შემცირებულია ნავთობის

აირებისა და აირისებრი ნახშირწყალბადების ჯგუფის იმპორტი 140 მილიონ დოლარს შეადგენს, რაც 74 მილიონი დოლარით ნაკლებია წინა წლის მაჩვენებელზე. (იხ. უმსხვილესი სასაქონლო პოზიციები საქართველოს იმპორტში).

ამ სიის ზედაპირული ანალიზიც ცხადყოფს, რომ, ქვეყნის ექსპორტ-იმპორტის სტრუქტურაში არც ის ტენდენცია შეცვლილა, რომლის მიხედვითაც ქვეყნიდან ძირითადად ნედლეული გაედინება, რომლისაც წარმოებაშიც მინიმალური სამუშაო ძალაა ჩართული. იმპორტირებული საქონლის ნუსხაში კი უპირატესად საბოლოო პროდუქტებია, რომელსაც საქართველოში გადამუშავება აღარ სჭირდება და მხოლოდ საცალო ქსელში სერვისის მოითხოვს.

როგორც ერთ, ისევე მეორე შემთხვევაში დასაქმების ეფექტი ძალიან დაბალია. შესაბამისად, იმპორტის ზრდა და ექსპორტის ნაკლებადმწარმოებლური სეგმენტების განვითარება ქვეყანაში დასაქმების კლებისა და უმუშევრობის ზრდის ძირითად ხელშემწყობად რჩება.

უმსხვილესი სასაქონლო პოზიციები საქართველოს ექსპორტში

	2007 წ. იანვარი-სექტემბერი		2008 წ. იანვარი-სექტემბერი	
	ათასი აშშ დოლარი	პროცენტი ჯამის მიმართ	ათასი აშშ დოლარი	პროცენტი ჯამის მიმართ
ექსპორტი – სულ	866 610,7	100,0	1 242 462,1	100,0
მათ შორის:				
ფეროშენადნობები	95 270,9	11,0	258 865,0	20,8
შავი ლითონების ჯართი	75 426,1	8,7	117 788,9	9,5
სპილენძის მადნები და კონცენტრატები	72 527,5	8,4	106 024,1	8,5
მსუბუქი ავტომობილები	49 838,1	5,8	91 070,7	7,3
აზოტოვანი სასუქები	40 403,0	4,7	83 404,4	6,7
ოქრო დაუმუშავებელი ან ნახევრადამუშავებული	43 209,0	5,0	77 595,3	6,2
ცემენტი	45 417,6	5,2	69 439,6	5,6
სპირტი ეთილის არადენატურირებული 80 მოც. % -ზე ნაკლები სპირტის კონცენტრაციით და სპირტიანი სასმელები	38 183,0	4,4	34 878,3	2,8
სპილენძის ჯართი	28 277,1	3,3	27 886,1	2,2
ყურძნის ნატურალური ღვინოები	19 004,1	2,2	26 781,7	2,2
დანარჩენი პროდუქცია – სულ	359 054,3	41,4	348 728,1	28,1

უმსხვილესი სასაქონლო პოზიციები საქართველოს იმპორტში

	2007 წ. იანვარი-სექტემბერი		2008 წ. იანვარი-სექტემბერი	
	ათასი აშშ დოლარი	პროცენტი ჯამის მიმართ	ათასი აშშ დოლარი	პროცენტი ჯამის მიმართ
იმპორტი – სულ	3 542 321,8	100,0	4 667 447,3	100,0
მათ შორის:				
ნავთობი და ნავთობპროდუქტები	369 926,6	10,4	612 613,4	13,1
მსუბუქი ავტომობილები	263 744,3	7,4	418 253,0	9,0
სამკურნალო საშუალებები	105 086,6	3,0	140 303,6	3,0
ნავთობის აირები და აირისებრი ნახშირწყალბადები	214 429,2	6,1	140 025,5	3,0
აპარატურა გადამცემი რადიოსატელეფონო, რადიოსატელეფონო კავშირის, რადიომაუწყებლობისა და ტელევიზიისათვის	69 366,2	2,0	126 687,5	2,7
რკინისა და ფოლადის წნელები	52 437,9	1,5	94 750,3	2,0
გამომთვლელი მანქანები და მათი ბლოკები	53 329,3	1,5	76 935,9	1,6
მანქანების მადნები და კონცენტრატები	11 722,2	0,3	69 079,4	1,5
ხორბალი	89 351,5	2,5	68 125,9	1,5
ხორბლის ფქვილი	18 940,5	0,5	59 434,4	1,3
დანარჩენი პროდუქცია – სულ	2 293 987,4	64,8	2 861 238,3	61,3